

ЗАВДАННЯ СТАТИСТИКИ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

*Л.Л.Полтавець,
спеціаліст I категорії-економіст
відділу статистики Кременчуцького району
Головного управління статистики Полтавської області*

Органи державної статистики забезпечують надійну інформаційну підтримку і надають оперативні звітні дані, що визначають обсяги кінцевого споживання та рівні запасів енергетичних ресурсів. Ця діяльність регламентується нормативно-правовими документами, які визначають основні принципи і задачі енергетичної статистики, формулюють мету, окреслюють процедури організації та проведення, розробки та поширення результатів державних статистичних спостережень зі статистики використання палива та енергії. У цьому контексті слід наголосити на важливості виокремлення основних завдань статистики, які повинні сприяти вирішенню питань, пов'язаних із раціональним використанням наявних енергетичних ресурсів, зниженням енергоємності ВВП, підвищенням енергетичної ефективності як національної, так і регіональної економіки.

Проблеми статистичного аналізу енергетичних ресурсів досліджуються у наукових працях таких закордонних вчених, як: К.Баллард (Bullard C. W.), Р.Герендін (Herendeen R.A.), Чепмен (Charman), Ж.Ліч (Leach G.), М.Слессер (Slesser M.), П.Лонгва (Longva P.), С.Франк (Frank S.W.), К.Шаггінер (K.Schagginer), В.Срожінські (Sroczynski W.), М.Вебб (Webb M.), Д.Райт (Wright D.J.), Ж.Холдрен (Holdren J.), А.Ронеглія (Roneaglia A). У їхніх працях визначено теоретичні передумови енергетичної статистики, окреслено основні цілі і завдання, принципи і методи.

Можемо назвати таких вітчизняних вчених-статистиків, що досліджують проблеми статистичного вивчення енергетичних ресурсів, як: С.С.Герасименко, А. В.Головач, О.В.Гончар, А.М.Єріна, С.В.Козак, О.І.Колодяжна, О.К.Мазуренко, В.С.Михайлов, Р.М.Моторин, З.О.Пальян, Н.О.Парфенцева, Г.А.Пашинська. Ними енергетичні ресурси розглядаються як об'єкт статистичного вивчення у контексті формування енергетичних балансів, розрахунку відповідних статистичних показників, що характеризують рівні поповнення та вибуття запасів, обсяги споживання основних видів палива та енергії.

Мета даної статті полягає у визначенні і аналізі основних цілей і задач, покладених на статистику енергетичних ресурсів.

Для досягнення цієї мети поставлено і вирішено наступні задачі:

- 1) огляд методологічного та методичного забезпечення;
- 2) формулювання мети та задач енергетичної статистики;
- 3) характеристика основних завдань статистики щодо підвищення ефективності використання наявних енергетичних ресурсів.

Статистичний аналіз енергетичних ресурсів є досить важливим у розумінні процесів, які відбуваються в державі. Відомо, що на рівень інноваційного розвитку будь-якої країни впливає показник використання енергетичних ресурсів, що визначає конкурентоспроможність національної економіки у світі. Визначення основних передумов розвитку енергетичної галузі повинне спиратися на ефективні і достовірні дані щодо стану справ у ній. Це можливо у тому числі і за наявності відповідного статистичного забезпечення, що відображає інформацію про енергетичні ресурси країни.

Відповідні методологічні публікації Статистичної комісії ООН [1-3], Міжнародного енергетичного агентства, Євростату щодо методів та моделей статистичного дослідження енергетичних ресурсів становлять основу методологічного забезпечення вітчизняної статистики енергетики. У них розкриваються головні цілі статистики у галузі енергетичних ресурсів, окреслюються основні передумови статистичного аналізу.

На національному рівні у [5, 6] визначено головні завдання статистичного вивчення енергетичних ресурсів. Вони полягають у характеристиці основних принципів і методів енергетичної статистики, що повинні забезпечити подання якісної і об'єктивної інформації про використання (включаючи запаси) усіх джерел палива та енергії за видами діяльності, видами енергетичних ресурсів, в цілому в економіці за певний період. У публікації [7] вирішується проблема створення теоретичних передумов формування вітчизняних енергетичних балансів за загальноприйнятою міжнародною методологією.

Закон України “Про державну статистику” [5] визначає державну статистику як централізовану систему опрацювання, збирання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації.

Згідно з [5, 6], основними завданнями органів державної статистики є:

- збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації щодо масових економічних, соціальних, демографічних, екологічних явищ і процесів, які відбуваються в Україні та її регіонах;
- забезпечення надійності та об'єктивності статистичної інформації;
- розроблення, вдосконалення і впровадження статистичної методології;
- забезпечення доступності, гласності й відкритості статистичної інформації, її джерел та методології складання;
- збереження і захист статистичної інформації.

Головним завданням енергетичної статистики є надання надійних і об'єктивних даних щодо обсягів використання енергії, рівнів запасів енергетичних ресурсів. Це необхідно для:

- моніторингу енергетичної ситуації на регіональному, національному та міжнародному рівнях;
- створення інформаційної бази для проведення аналізу та прогнозування стабільного функціонування економіки країни;
- можливості порівняння енергетичних показників України з аналогічними показниками інших держав;
- визначення місця України у Європейському та світовому споживанні енергетичних ресурсів;
- уникнення розбіжностей щодо оцінок сучасного стану енергетики [6].

Метою енергетичної статистики є отримання статистичної інформації:

- 1) про загальні обсяги і структуру використання всіх видів палива та енергії;
- 2) про їх запаси у всіх суб'єктів: виробників, споживачів та постачальників енергетичних ресурсів;
- 3) про питомі витрати палива на виробництво основних видів продукції та робіт;
- 4) про обсяги утворення та використання вторинних енергетичних ресурсів в країні в цілому та в окремих її регіонах [6].

Одним із головних завдань статистики, які стосуються аналізу ситуації в енергетичній сфері є подання достовірних статистичних даних, що характеризують показники ефективності використання енергетичних ресурсів, рівень енергоємності ВВП та ВРП, споживання енергії на душу населення тощо.

Завданням, покладеним на органи державної статистики і вирішеним у 2011 р., є формування енергетичного балансу. Відомо, що статистичний опис системи енергетичного постачання у формі енергетичних балансів ставить за мету одержання всеосяжного опису потоків різних енергоносіїв і в цілому всієї енергії, а також інформації для розрахунків енергоємності ВВП і енергоефективності економіки [7].

З допомогою даних енергетичної статистики визначаються межі між енергетичними і неенергетичними потоками, виробництвом і розподілом енергії, запасами, споживанням і відходами. Використовуючи відповідне методологічне забезпечення, встановлюються рівні обліку в загальному енергетичному балансі з визначенням кількісних показників витрат первинних і вторинних джерел енергії по всьому ланцюгу їх проходження від видобутку (виробництва) до кінцевого споживання та приведення їх до загальної одиниці обліку.

Енергетична статистика відображає повну кількісну відповідність між надходженням і використанням (включаючи витрати і залишки) усіх енергетичних ресурсів в економіці в цілому або в окремих її складових. Вона

охоплює дані про виробництво, імпорт, експорт, трансформацію й кінцеве використання (споживання) енергетичних ресурсів.

Важливо у цьому контексті зрозуміти, що, на нашу думку, одним із основних завдань статистики у галузі енергетичних ресурсів(з допомогою відповідної системи показників) є визначення такого оптимального рівня споживання палива, при якому можна було б досягти значної його економії та збільшити ефект від його використання.

На статистику покладено завдання з обліку даних і узагальнення інформації про енергетичні ресурси України через систему державних статистичних спостережень. З допомогою відповідної системи показників забезпечується якісна інформаційна підтримка для вирішення завдань, що стосуються аналізу ефективного використання енергетичних ресурсів та прогнозування обсягів їх використання і запасів на перспективу.

На органи державної статистики покладено завдання зі збору, аналізу, обробки, поширення даних, що стосуються життя усього суспільства взагалі і енергетичних матеріалів, зокрема. З допомогою статистики визначається загальна кількість енергетичних ресурсів, напрямки їх споживання за видами економічної діяльності, видами палива, територією та залишки на початок і кінець звітного періоду.

Проведений аналіз дав можливість виокремити основні завдання статистики енергетичних ресурсів. Умовно їх можна поділити на три блоки: (рис. 1) [4, 6, 7]:

Рис. 1 Завдання статистики щодо інформаційного забезпечення оцінювання ефективності використання наявних енергетичних ресурсів

Розроблено автором за джерелами [4, 6, 7].

I. Завдання щодо удосконалення статистичного забезпечення оцінювання ефективності використання енергетичних ресурсів:

- облік загального обсягу споживання енергоносіїв за видами діяльності, елементами витрат;
- проведення розрахунків і узагальнення даних про розміри економії ресурсів з метою їх раціонального використання;
- вивчення динаміки енергоємності національного доходу і валового внутрішнього продукту країни;
- узагальнення і аналіз даних про відходи і витрати матеріалів та палива при їх відповідному використанні;
- облік і узагальнення даних про використання у виробництві нових видів енергії, визначення ефекту від їх використання;
- забезпечення інформаційної підтримки прийняття рішень щодо використання енергетичних ресурсів на всіх рівнях регулювання економіки;
- більш повне задоволення потреб користувачів в інформації щодо енергетичних ресурсів;
- визначення основних напрямків використання енергетичних ресурсів, їх видобутку і виробництва за регіонами країни і в цілому по країні.

II. Завдання щодо удосконалення методики та методології обліку, збору, обробки звітних даних про енергетичні ресурси:

- удосконалення методів збирання, розробки, аналізу статистичної інформації про енергетичні ресурси;
- визначення підходів до обліку енергетичних ресурсів з урахуванням міжнародних і національних статистичних класифікацій;
- покращення охоплення, змісту та якості статистичних даних у частині енергетичних ресурсів;
- скорочення звітного навантаження на респондентів шляхом ширшого використання вибіркового обстежень, адміністративних даних;
- перехід від суцільного до вибіркового обстеження місячного споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти.

III. Завдання щодо визначення стану та перспектив розвитку енергетичної галузі:

- визначення основних тенденцій розвитку енергетики;
- визначення загального рівня споживання енергетичних ресурсів, аналіз структури та структурних зрушень у галузевому споживанні;
- аналіз зміни обсягів виробництва і споживання енергетичних ресурсів;
- подання достовірних даних про енергетичні ресурси, які слугуватимуть базою при розробці рекомендацій щодо пошуку резервів підвищення енергоефективності вітчизняної економіки;
- аналіз виробництва (видобування), розподілу і споживання вуглеводневих видів палива, теплоенергії та електроенергії;

- групування енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти за окремими видами діяльності, територією, видами споживачів;
- ціноутворення на енергетичні ресурси (динаміка, рівень, співвідношення за країнами тощо).

Варто також назвати і деякі інші завдання статистичного аналізу енергетичних ресурсів:

- вивчення загальних обсягів внутрішньодержавного роздрібного і оптового продажу енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти;
- облік запасів наявних енергетичних ресурсів для забезпечення національної безпеки України;

Потрібно зауважити, що ряд завдань статистики, які стосуються формування прогнозних енергетичних балансів, організації збирання і опрацювання даних про виробництво енергії з альтернативних джерел, розрахунку показників ефективності використання наявних енергетичних ресурсів на державному та регіональному рівнях досі не вирішені і потребують подальшого дослідження. Така ситуація є критичною та зумовлює необхідність подальшого розширення теоретико-методологічного підходу до статистичного вивчення енергетичних ресурсів.

Підсумовуючи все вище сказане, можемо зробити висновок, що роль статистики у інформаційному забезпеченні політики енергоефективності економіки є досить значною. Саме офіційні дані національної енергетичної статистики є вагомим підґрунтям у визначенні подальших перспектив розвитку паливно-енергетичного комплексу та плануванні основних макроекономічних показників вітчизняної економіки.

Використані джерела

1. Концепции и методы энергетической статистики в связи с расчетом энергетических показателей. Технический доклад. – Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1983. – 70 с.
2. Энергетическая статистика: Определение, единицы измерения и коэффициенты пересчета. Методологические исследования. – Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1987. – 54 с.
3. Энергетическая статистика: руководство для развивающихся стран. – Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1992. – 141 с.
4. Борух В.О. Економічна статистика / Борух В.О., Алямкін Р.В. – К.: Кондор, 2006. – 318 с.
5. Закон України “Про державну статистику” / Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 43. – С. 362.
6. Методологічні положення з організації державних статистичних спостережень щодо використання палива та енергії / Державний комітет статистики України. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2011. – 38 с.
7. Методологічні положення із формування енергетичного балансу / Державний комітет статистики України. – К.: “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2011. – 41 с.

Анотація

У статті визначені основні цілі органів державної статистики України щодо дослідження і аналізу енергетичних ресурсів. У ході дослідження встановлено, що на енергетичну статистику покладено важливі завдання щодо інформаційного забезпечення комплексного статистичного аналізу ситуації в енергетичній сфері. Вона забезпечує подання повних, точних і своєчасних даних, що характеризують напрями споживання, рівні запасів, обсяги використання енергетичних ресурсів, втрати при їх транспортуванні та розподілі, результати їхнього використання.

Ключові слова: органи державної статистики, енергетичні ресурси, споживання, рівні запасів, обсяги використання.

Аннотация

В статье определены основные задачи органов государственной статистики Украины, касающиеся изучения и анализа энергетических ресурсов. В процессе исследования автором установлено, что важнейшим заданием энергетической статистики является информационное обеспечение комплексного статистического анализа ситуации в сфере энергетики. Она обеспечивает представление полных, точных и своевременных данных, которые характеризуют направления потребления, уровни запасов, объемы использования энергетических ресурсов, потери при их транспортировке и распределении, результаты использования.

Ключевые слова: органы государственной статистики, энергетические ресурсы, потребление, уровни запасов, объемы использования.

Summary

The article outlines the main tasks of government statistics agencies of Ukraine regarding energy reserves research and analysis. As the result of this research it was discovered that energy reserves statistics bears an important task of information support for integrated statistic analysis in the energy reserves field. Energy reserves statistics ensures thy supply of complete, accurate and prompt data that describe the direction of energy resources intake, as well as their inventory stratum and volume of consumption, their loss during transportation process and distribution and the results of their use.

Keywords: government statistics agencies, energy reserves, intake, inventory stratum, volume of consumption.

